

6.

Osobitosti biljnog svijeta šireg područja Šverde

Marko Randić

Osobitosti biljnog svijeta šireg područja Šverde

Dobro očuvana šumska prostranstva Šverde, Ceclja, Bačve, Dugarišća, Lisine, Bukove gore, Smrekovca i drugih okolnih predjela odlikuju se divljinom prirode i razmjerno teškom prohodnošću zbog brojnih razvedenih grebena, ponikava, udolina i šumskih stijena, pa nije čudo da su ga, kao slabo istraženo, za „svoje“ područje izabrali speleolozi koji ovdje na svakom pohodu pronalaze nove, dotad neistražene speleološke objekte. Zbog sličnih je razloga šire područje Šverde i botanički ostalo slabije poznato nego drugi pretplaninski dijelovi Gorskog kotara, kao što su primjerice planine Risnjak i Snježnik, danas zaštićene unutar granica nacionalnog parka. Potvrda ove tvrdnje o slabijoj botaničkoj istraženosti je da su upravo speleolozi na području Šverde pronašli dotad u Hrvatskoj neprobađenu i u botaničkim bazama podataka neregistriranu svojtu osjaka. Radi se o zanimljivom križancu *Cirsium wadsteinii* x *C. erisithales* koji se odlikuje purpurno-ljubičastim cvatom. Zbog brojnih prirodnih vrijednosti čitavo je područje uključeno u ekološku mrežu Natura 2000 u sklopu šireg područja Gorskog kotara.

||| Osjak (*Cirsium wadsteinii* x *C. erisithales*) | Foto: Lovel Kukuljan

Botanički fenomen ponikava

Na užem području detaljnije je botanički istražena duboka ponikva Ceclje koju je kao „najljepši primjer vegetacije mrazišta“ proučavao poznati hrvatski botaničar prof. dr. Ivo Horvat. „Botanički fenomen ponikava“ prema Horvatu osobito je dobro izražen u dubokim pretplaninskim ponikvama poput Ceclja, gdje su zapaženi specifični uvjeti mikroklimi uz posljedične posebnosti u rasporedu svojti i zajednica biljnog svijeta (Horvat, 1962). U takvim ponikvama dugo u proljeće leži neotopljeni snijeg ohlađujući okolni zrak. Idući od ruba ka dnu ponikve primjećujemo da je biljni svijet prilagođen sve oštrijim uvjetima mikroklimi. Iz pukotina u kamenitom dnu pretplaninskih ponikava, čak i kad nema snijega, često se osjeća strujanje ledenog zraka čija temperatura i ljeti ne prelazi nekoliko stupnjeva Celzijevih. Činjenica je, koju su isticali istraživači krških predjela i prije Horvata, da se u pretplaninskim ponikvama i u krškim uvalama sjeverozapadnih Dinarida temperatura može spustiti ispod ništice u bilo koje doba godine – i zimi i ljeti. Zbog toga se, kad se primjerice spuštamo u ponikvu, možemo osvjedočiti o pojavi temperaturne inverzije i inverziji vegetacije. Prema dnu ponikve, gdje biva sve hladnije i hladnije,

||| Kernerov dimak (*Crepis jacquinii* subsp. *kernerii*) osim na najvišim vrhovima Gorskog kotara raste i u dubokoj ponikvi Ceclje | Foto: Marko Randić

||| Pretplaninska šuma smreke u predjelu Ceclje ukazuje na mrazišne uvjete | Foto: Marko Randić

||| „Kukičasta mahovina“ (*Sanionia uncinata*) pokazatelj je mrazišta u ponikvama | Foto: Marko Randić

pojavljuju se vrste i zajednice u rasporedu znakovitom za planinske vrhove, jer prema planinskim vrhovima klimatski uvjeti također postaju oporiji. Prema Horvatu, u ponikvi Ceclje mrazišna vegetacija karakterizirana je nekolicinom rijetkih planinskih biljnih vrsta poput reliktnih vrsta drijasa (*Dryas octopetala*), Kernerovog dimka (*Crepis jacquini* subsp. *kernerii*), puzave vrbe (*Salix retusa*) i drugih (Horvat, 1962).

U dubokim ponikvama Šverde, pa tako i u Ceclju, na mjestima gdje dugo u proljeće leže nakupine snijega i polagano se otapaju razvija se i osebujna vegetacija snježišta Dinarskih planina. Jedna od tipičnih vrsta ovdajšnje vegetacije snježišta je majušna pušinica (*Silene pusilla*), planinska biljka nježnih snježnobijelih cvjetova

koja se redovito na najhladnijim mjestima udružuje s jednom vrstom mahovine - *Sanionia uncinata* (Modrić Surina i Surina, 2001). Iznad dna ponikve Ceclje, ali i drugih dubokih ponikava šireg područja Šverde razvijena je i posebna šumska vegetacija, u prvom redu pretplaninska šuma smreke (ovakve šume također su značajka izrazitih mrazišta), a pri dnu, ali iznad mjesta s biljkama snježišta susreću se grmolike sastojine klevine planinskog bora i/ili velelisne vrbe. Uokolo ponikava uobičajeno uspijeva pretplaninska šuma bukve raširena na čitavom području Gorskog kotara iznad 1200 m nadmorske visine.

||| Majušna pušinica (*Silene pusilla*) indikator je vegetacije snježišta Dinarskih planina | Foto: Marko Randić

Gumance

Posebnu prirodnu vrijednost na sjeverozapadnom rubu planinskog lanca Obruča čine travnate zaravni Gumanca koji sa svojim šljunčarama i glacijofluvijalnim taložinama predstavlja preostatke ledenih doba. Osim velikom krajobraznom atraktivnošću i geomorfološkim obilježjima koja podsjećaju na davna događanja za vrijeme oledbe, osobitu botaničku važnost imaju suhi kontinentalni travnjaci smješteni na zavravnjenom dnu Gumanca. Oni se ističu rijetkom faunom, florom i gljivama vezanim uz travnata staništa. Zapravo se na tim travnjacima miješa kontinentalna i „primorska“ flora i fauna.

U dnu jedne od šljunčara na Gumancu nakuplja se voda pa su razvijena i rijetka staništa tvrdih oligomezotrofnih voda (Topić, 2010). U njima bujaju posebne vrste alga - parožine (Characeae). One na stjenkama svojih steljki talože vapnenačke prevlake, pa nakupine tih algi, kad u vrijeme suše ostanu izvan vode, imaju hrskav bjelkast izgled. Zbog spomenutih dvaju prirodnih vrijednosti Gumanca je uvršteno u ekološku mrežu EU – Natura 2000.

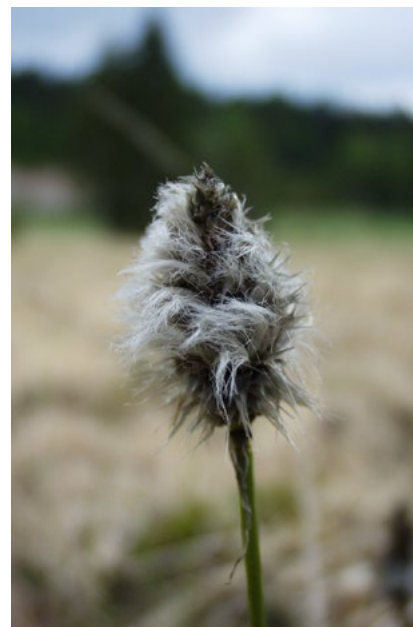
Trstenik

Kao izrazito mrazište, udolina s cretom na Trsteniku sadrži cijelu lepezu botanički, mikološki (u svijetu gljiva) i faunistički značajnih vrsta i zajednica. Osim ostataka nadignutog creta, zbog kojeg je područje i uvršteno u ekološku mrežu Natura 2000, uz rub tog mrazišta rastu ostaci smrekove šume – značajni tip borealnog staništa, rijedak u Hrvatskoj. Cret na Trsteniku jedini je preostatak tzv. „nadignutog“ creta u

Hrvatskoj. Na njemu svoje posljednje utočište u Hrvatskoj našle su rijetke cretne biljke poput rukavičaste suhoperke (*Eriophorum vaginatum*) i buhinog šaša (*Carex pulicaris*) (Topić i Ilijanić, 2002; Ilijanić i Topić, 2002). Uokolo nadignutog dijela creta razvijaju se fragmenti bazofilnog creta koji ima sasvim drugačiji florni sastav i ekologiju (Topić, 2010).

||| Mah tresetar (*Sphagnum* sp.) karakteristična je vrsta nadignutog dijela creta na Trsteniku | Foto: Marko Randić

||| Rukavičasta suhoperka (*Eriophorum vaginatum*) na cretu Trstenik | Foto: Marko Randić

||| Mraz na Trsteniku | Foto: Marko Randić

Rečice

Ledenjačke i kasnije holocenske taložine, dijelom istaložene i u obliku vodonepropusnih glina, omogućile su nastanak potočića u dnu ove glaciokrške uvale, a hladne vode potočića danas podržavaju razvoj i opstanak maloga bazofilnog creta s nizom zanimljivih cretnih vrsta (Topič, 2010). Za razliku od acidofilnog (kiselog) „nadignutog“ creta, kakav je lijepo razvijen na obližnjem Trsteniku, a koji se vodom i hranjivima opskrbljuje prvenstveno oborinskim vodama, bazofilni cret opskrbljuje se vodom iz okolice, odnosno iz

šireg zaleđa, a u slučaju Rečica iz potoka. Za cretove značajne vrste mahovina jako se razlikuju između acidofilnog creta, gdje prevladavaju mahovi tresetari, koji „vole“ kiselo okruženje, i bazofilnog creta gdje prevladavaju vrste mahovina prilagođene više lužnatom, tj. bazama bogatom okruženju. Zbog bazofilnih cretnih vrsta, kao i zbog osebujnog i rijetkog tipa staništa, ovo je područje uvršteno u ekološku mrežu Natura 2000.